

भारतीय जन संचार संस्थान
Indian Institute of Mass
Communication
(Deemed to be University)

पश्चिम क्षेत्रीय परिसर अमरावती

मराठी पत्रकारिता

पदव्युत्तर पदविका

(PG Diploma in Marathi Journalism)

Detailed Syllabus as per NEP-2020

अभ्यासक्रम

(Syllabus)

2025-2026

संपर्क

आयआयएमसी, पश्चिम क्षेत्रीय परिसर, अमरावती

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती

अमरावती (महाराष्ट्र) - ४४४६०२

Objectives of the Programme

- a) To train the students to suit the requirements of the media organizations and the society.
- b) To train the students in changing skills of news gathering and editing.
- c) Prepare graduates to become a continuous learner with an aptitude for teaching and research with a societal focus.
- d) To prepare graduates who will enhance their ability to hone their analytical skills & prepare them both for being academicians or working in the media industry.
- e) To prepare graduates who will strive to pursue life-long learning to fulfill their goals.
- f) To introduce the learners to various career opportunities available in Marathi Journalism and Media at State and national level.

Expected Outcome of the Programme:

- a) The learners will be able to develop skills in the field of Journalism and Mass Media.
- b) They can work comfortably with the latest, cutting-edge technology in Marathi Journalism and Mass Media.
- c) The learners will be able to get skills in news gathering and editing.
- d) The students will be able to enhance their ability to hone their analytical skills & prepare them both for being academicians or working in the media industry.
- e) The learners will be able to pursue life-long learning to fulfil their goals
- f) The learners will be able to find career opportunities in the field of Marathi Journalism and Mass Media.

Programme Plan

The PGD-MJ programme is divided into two semesters, and the duration of each semester will be of six months as per following schedule:

- ✓ Semester I: July to December
- ✓ Semester-II: January to June

Each Semester shall comprise of six papers (04 Theory and 02 Practical).

The PGD-MJ is a 45-credit programme spread over two semesters. A learner has to select six papers (04 Theory and 02 Practical) of 22 credits in each semester.

Theory and Practical: The theory and practical component will vary from paper to paper with a maximum limit of 50 marks each. There will be four theory units in every paper.

Lecture, Practical, Tutorial (LPT): There will be 60 hours of teaching for a 4-credit paper.

Internship

Learners have to pursue mandatory internship at the end of second semester final examination. (Not less than one month)

Dissertation

Learners will have to write a dissertation in the last semester (4 credits). The viva for the same will be held for 2 credits in the second semester.

Teaching Pedagogy

- Lectures and presentations
- Case studies and group discussions
- Guest lectures by industry experts
- Field visits to media organizations and concerned agencies
- Research projects and presentations
- Writing Policy and Research papers

Evaluation and Assessment

- Mid-term and final examinations
- Case study analysis and presentations
- Research papers or projects
- Class participation and contributions
- Quiz
- Viva

Admission Criteria

Minimum Eligibility: Graduation in any discipline.

Selection Process: Admissions to the PGD-MJ programme in academic session 2025-26 will be done on the basis of Common Entrance Test (CET) conducted by IIMC Amravati Campus.

Total Seats: The number of seats will be 30.

Admission Fees: The admission fees for the PGD-MJ course in academic years 2025-26 will be as determined by the IIMC head quarter.

Placements

The IIMC will facilitate and help the learners in finding placement in legacy media houses, digital media platforms, communication industry, Advertising, Public Relations, corporate and government sector, development sector, NGOs, international think tanks, etc. and also will encourage them to start their own entrepreneurial ventures.

Semester-wise Detailed Plan

COURSE STRUCTURE WITH CREDIT

Semester I

	Course Code	Course Title	L*	T*	P*	Total Credits	Marks		
							Theory	Practical	Total
S E M E S T E R I	PGDMJ001(A)	संवाद : सिद्धांत आणि संशोधन (Communication Theory and Research) # संशोधन प्रस्ताव आणि गोपवारा एकाच क्रेडिटचे असेल; लघुशोध प्रबंध तीन क्रेडिट्सचा असेल आणि दुसऱ्या सत्रात त्याचे मूल्यांकन केले जाईल	3		1 [#]	4	60	10	70
	PGDMJ002	वृत्तपत्रांचा इतिहास, कायदे व आचारसंहिता (History of Journalism, Media laws, Ethics & Regulations)	3		1	4	75	25	100
	PGDMJ003	वार्ताकन संकल्पना व प्रक्रिया (Reporting: Concepts and Processes)	3	1		4	100	-	100
	PGDMJ004	संपादन -संकल्पना व प्रक्रिया (Editing: Concepts and Processes)	3	1		4	100	-	100
	PGDMJ005(A)	वार्ताकन –प्रात्यक्षिक (Reporting : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)			2	2		50	50
	PGDMJ006(A)	संपादन –प्रात्यक्षिक (Editing : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)			2	2		50	50
		TOTAL	12	02	06	20	335	135	470

* For theory, one class per week for one credit.

*For practical, two classes per week for one credit

Dissertation outline

COURSE STRUCTURE WITH CREDIT

Semester II

S E M E S T E R II	Course Code	Course Title	L*	T*	P*	Total Credits	Theory Marks	Practical Marks	Total Marks
	PGDMJ001(B)	लघुशोध प्रकल्प (Research project)	-	-	3	3	-	30	30
	PGDMJ005(B)	वार्ताकन –प्रात्यक्षिक (Reporting : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	-	-	2	2	-	50	50
	PGDMJ006(B)	संपादन –प्रात्यक्षिक (Editing : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	-	-	2	2	-	50	50
	PGDMJ007	जनसंपर्क, जाहिरात आणि माध्यम व्यवस्थापन (Media Management, Advertising, PR and Corporate Communication)	3	-	1	4	75	25	100
	PGDMJ008	नभोवाणी व चित्रवाणी पत्रकारिता (Broadcast Journalism)	3	-	1	4	60	40	100
	PGDMJ009	विकास पत्रकारिता (Development Journalism)	3	-	1	4	70	30	100
	PGDMJ010	डिजिटल पत्रकारिता (Digital Journalism)	3	-	1	4	60	40	100
		आंतरिक प्रशिक्षण अहवाल (Internship Report)	-	-	2	2	-	-	-
		TOTAL	12	-	13	25	265	265	530

SEMESTER	Total Credits	Total Marks
I & II	45	1000

* For theory, one class per week for one credit.

*For practical, two classes per week for one credit.

Internship: The learners have to pursue mandatory internship at the end of second semester final examination. (Not less than one month)

Semester I

Course Code	Course Title	Total Credits
PGDMJ001(A)	संवाद : सिद्धांत आणि संशोधन (Communication Theory and Research) # संशोधन प्रस्ताव आणि गोपवारा एकाच क्रेडिटचे असेल; लघुशोध प्रबंध तीन क्रेडिट्सचा असेल आणि दुसऱ्या सत्रात त्याचे मूल्यांकन केले जाईल	4
PGDMJ002	वृत्तपत्रांचा इतिहास, कायदे व आचारसंहिता (History of Journalism, Media laws, Ethics & Regulations)	4
PGDMJ003	वार्ताकन संकल्पना व प्रक्रिया (Reporting: Concepts and Processes)	4
PGDMJ004	संपादन -संकल्पना व प्रक्रिया (Editing: Concepts and Processes)	4
PGDMJ005(A)	वार्ताकन –प्रात्यक्षिक (Reporting : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	2
PGDMJ006(A)	संपादन –प्रात्यक्षिक (Editing : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	2
	TOTAL	20

Theory	Practical	Total
60	40	100

Course Objectives (CO)

- To equip learners with a comprehensive understanding of fundamental communication concepts, processes, and elements across various contexts.
- To explore classical and contemporary communication models to understand their relevance, application, and impact.
- To investigate key theories and ideologies explaining media effects on individuals and society from psychological, sociological, critical and cultural perspectives.
- To provide tools and methodologies for conducting qualitative and quantitative research in communication and media studies, ensuring effective research design and analysis.

विभाग - अ : संवादाची संकल्पना आणि प्रकार-

- संवाद: अर्थ, संकल्पना व स्वरूप, संवादाचे महत्त्व, गरज, कार्य, घटक आणि प्रक्रिया
- संवादाचे प्रकार : आंतर वैयक्तिक, व्यक्ती- व्यक्तीगत संवाद, समूह संवाद व जनसंवाद
- मौखिक - अमौखिक संवादाचे महत्त्व
- जनसंवाद: अर्थ, स्वरूप, महत्त्व, वैशिष्ट्ये , महत्वाचे पैलू व कार्य, जन माध्यम.
- भाषेचे महत्त्व: जनसंवाद माध्यमात भाषेचा वापर, माध्यम साक्षरता

विभाग – ब : संवादाची प्रतिमाने-

- ऍरिस्टॉटलने केलेली संवादाची व्याख्या, लॉसवेलचे प्रतिमान आणि बर्लोचे एसएमसीआर मॉडेल.
- शेनॉन, विव्हरचे गणितीय प्रतिमान, वेस्टले व मॅक्लिनचे संकल्पनाधारित प्रतिमान.
- न्यूकॉम्बचे संवादाचे प्रतिमान आणि जॉर्ज गर्बनर यांचे प्रतिमान
- श्रॅमचे आंतरसंवाद साधणारे प्रतिमान तसेच डॅन्सचे हेलिकल स्पायरल मॉडेल.
- सर्वोदय संवाद प्रतिमान, एकात्म मानव दर्शन संवाद प्रतिमान

विभाग – क : संवाद सिद्धांत –

- प्रेसचे सिद्धांत: हुकुमशाहीवादी सिद्धांत, उदारमतवादी सिद्धांत, सामाजिक जबाबदारीचा सिद्धांत, साम्यवादी सिद्धांत, विकासवादी व लोकशाही सहभाग माध्यम सिद्धांत
- माध्यमांचा प्रभाव: बंदुकीच्या गोळीचा सिद्धांत (हायपोडर्मिक नीडल), द्विस्तरीय / बहुस्तरीय (टू-स्टेप/मल्टी स्टेप) संवाद सिद्धांत. गेटकीपिंग
- मानसशास्त्रीय सिद्धांत: वैयक्तिक भिन्नतेचा सिद्धांत, निवडक प्रकटीकरण, निवडक आकलन, संज्ञात्मक विसंगती,
- समाजशास्त्रीय संवाद सिद्धांत: मशागतीचा सिद्धांत, अजेंडा सेटिंग सिद्धांत, वापर आणि समाधान सिद्धांत, अवलंबित्वाचा सिद्धांत, नेटवर्क सिद्धांत, सामाजिक ओळख सिद्धांत(Social Identity theory)
- साक्षेपी व सांस्कृतिक सिद्धांत : वर्चस्ववादाचा सिद्धांत , राजकीय, आर्थिक माध्यम सिद्धांत, संस्कृती विषयक सिद्धांत आणि फ्रॅंकफर्ट स्कूल (ओदोर्नो, हॉर्कख्मेर आणि हेबरमास, स्टुअर्ट हॉल आणि जॉन फीस्के)

- लोकधारणा आणि मते - जाणीवपूर्वक तयार केले जाणारे जनमत तसेच प्रचार अर्थात प्रपोगंडा सिद्धांत (चोमस्की)
- भारतीय संवाद सिद्धांत: संकल्पना आणि प्रक्रिया (सहृदय आणि साधारणीकरण, नाट्यशास्त्र)
- आंतरराष्ट्रीय संवाद सिद्धांत: प्रपोगंडा, नवीन जागतिक व्यवस्था आणि शीत युद्धानंतरचा विकास, नव जगतातील माहिती आणि संवाद व्यवस्था, जागतिकीकरण.

विभाग – ड : संशोधन - संकल्पना व प्रक्रिया

- संशोधन पद्धती व पद्धतीचे शास्त्र
- संशोधन आराखडा
- संशोधन - साधने आणि तंत्रे
- मुलाखती व प्रश्नावली
- आशय विश्लेषण व नमुना निवडीची तंत्रे
- तथ्य संकलनाची साधने व तथ्यांचे विश्लेषण
- प्रत्याभरण व मूल्यमापन
- वाचक सर्वेक्षण, वापर व स्वीकार अध्ययने, श्रोताग्रहण अध्ययने, मतनिर्मिती टीआरएम इंटरनेट व माध्यम संशोधन

विभाग ई : कार्यानुभव व प्रात्यक्षिक (गुण ४०)

- विद्यार्थी लघु शोध प्रकल्पाचा विषय आणि संकल्पना, सारांश शिक्षकांच्या मार्गदर्शनात नोव्हेंबर महिन्याच्या शेवटी ठरवतील. द्वितीय सत्रात मार्च / एप्रिल महिन्यात लघु शोध प्रबंध सादर करावा लागेल. विद्यार्थी संवादशास्त्र / मीडियाशी संबंधित; माध्यम संस्था/ प्रिंट/ इलेक्ट्रॉनिक/ डिजिटल मीडिया/ विकास पत्रकारिता/उद्योजकता/ आंतरराष्ट्रीय संबंध आणि संबंधित क्षेत्रे इत्यादी विषय निवडू शकतात.

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Understand and explain different levels and types of communication, including verbal and non-verbal forms and address common communication barriers.
- Analyse and compare classical and modern communication models and apply models to real-world scenarios to enhance understanding.
- Evaluate media impact through various theories and discuss media power concepts like hegemony and political economy.

Suggested Readings

- डॉ. धारूरकर वि.ल., जनसंवाद सिद्धांत, चैतन्य प्रकाशन, औरंगाबाद 2007
- पवार सुधाकर, संवादशास्त्र सिद्धांत, मानसन्मान प्रकाशन, पुणे 2002
- जोशी श्रीपाद भालचंद्र, संवाद शास्त्र, मंगेश प्रकाशन, नागपूर, 2001
- भांडारकर पु.ल., सामाजिक संशोधन पद्धती, महाराष्ट्र ग्रंथ निर्मिती मंडळ, नागपूर 1985
- गोळवलकर रमा, संवाद सिद्धांत, मंगेश प्रकाशन, नागपूर 2005
- डॉ.सुधीर भटकर, डॉ.विनोद निताळे, जनसंज्ञापन : माध्यमे आणि संस्कृती, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव प्रथम आवृत्ती, 2018
- डॉ.सुधीर भटकर, डॉ.विनोद निताळे, संशोधन पद्धती, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव प्रथम आवृत्ती, 2021
- डॉ.विनोद निताळे, संवाद आणि मीडिया संशोधन पद्धती, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव प्रथम आवृत्ती, 2025
- Dennis, M.Q. (2012). Mass Communication Theory, 6th South Asian Edition, Sage.
- Baran, S.J. & Devais, D.K. (2012). Introduction to Mass Communication Theory: Foundations, Ferment and Future, 5th Indian Edition, Cengage Learning. /
- Schramm, W. & Roberts, D.F. (1971). The process and Effects of Mass Communication, Urbana, IL : University of Illinois Press.

- Fiske, J. (1982). Introduction of Communication Studies, Routledge, London.
- Narula, U., Communication Models, Atlantic Publishers, 2006.
- Wimmer, R.D. And Dominick, J.R. (2005). Mass Media Research, Wadsworth Publishing: London.
- Wimmer, Roger. D. & Dominick, Joseph. R. (2009). Mass Media Research: Processes, Approaches and Applications, New Delhi: Cengage Learning Wadsworth.
- Kothari, C. R. (2004). Research Methodology: Methods and Techniques, New Delhi: New Age International.
- Wimmer, Roger. D. & Dominick, Joseph. R. (2011). Mass Media Research: An Introduction, New Delhi: Wadsworth (Indian Edition).
- Treadwell, Donald. F. (2014). Introducing Communication Research-Paths of Inquiry, New Delhi: Sage.
- Berger, Arthur. Asa. (2005). Media Analysis Techniques. (Third Edition), California: Sage.
- Springer, J. Fred. Haas, Peter. J., Porowski, Allan. (2017). Applied Policy Research: Concepts and Cases. Routledge.

PGDMJ002: वृत्तपत्रांचा इतिहास, कायदे व आचारसंहिता
(History of Journalism, Media laws, Ethics & Regulations)

Credits: 4

Theory	Practical	Total
75	25	100

Course Objectives (CO)

- To understand key journalism terms, concepts, and functions, and their role in democracy.
- To analyze the growth and development of the press in India and compare it with global trends.
- To instruct learners on the key media laws in India, including their implications, importance of objectivity and ethical challenges.
- To delve into the principles, significance and complexities of media ethics, including ethical codes of conduct and strategies for resolving ethical issues.
- To acquaint learners with a variety of media organizations, professional bodies and regulatory authorities, both within India and on an international scale.

विभाग अ : पत्रकारिता अर्थ, संकल्पना आणि प्रकार

- पत्रकारिता: अर्थ, संकल्पना, उद्दिष्ट आणि कार्ये, पत्रकारितेचे घटक आणि पाया
- समाजात पत्रकारितेची भूमिका: पत्रकारिता आणि लोकशाही, चौथ्या स्तंभाची संकल्पना
- पत्रकारितेची कार्ये: विश्वासार्ह-माहितीपर पत्रकारिता आणि गंभीर-शोधात्मक – विरोधक पत्रकारिता
- पारदर्शकता, जबाबदारी आणि नागरिकत्व, राष्ट्र आणि लोकशाही, विविधता आणि बहुलवाद
- पत्रकारितेचे प्रकार: वॉचडॉग पत्रकारिता, वकिली पत्रकारिता, शोध पत्रकारिता, डेटा पत्रकारिता, समुदाय पत्रकारिता, विकास पत्रकारिता, नागरिक पत्रकारिता, पर्यायी पत्रकारिता, उद्योजक पत्रकारिता. यलो जर्नलिझम, पीआर जर्नलिझम, टॅब्लॉइड पत्रकारिता, सक्रियता विरुद्ध पत्रकारिता.

विभाग ब : वृत्तपत्रांचा इतिहास (मराठी पत्रकारितेच्या विशेष संदर्भात)

- मुद्रणाची उत्क्रांती व विकास, वृत्तपत्रांचा प्रारंभीक इतिहास व भारतीय वृत्तपत्रे, स्वातंत्र्य लढ्यात इंग्रजी व भारतीय वृत्तपत्रांची भूमिका
- आधुनिक भारताच्या उभारणीत भाषिक पत्रांचा सहभाग, स्वातंत्र्यानंतरची वृत्तपत्रांची वाटचाल, प्रसिद्धीपूर्व निर्बंध व आणीबाणीतील वृत्तपत्रे
- प्रमुख वृत्तपत्र व मासिके, भारतातील वृत्तसंस्था, चित्रपट, क्रीडा, उद्योग व व्यापाराला वाहिलेली विशेष नियतकालिके
- भारतीय पत्रकारितेचे प्रमुख आधारस्तंभ (निवडक संपादक आणि पत्रकारांचे अध्ययन)

विभाग क : मराठी पत्रकारिता

- मराठी पत्रकारितेचा प्रारंभ आणि सुरुवातीची वृत्तपत्रे, मराठी पत्रकारितेचा विकास, मराठी पत्रकारितेचे विविध पैलू
- मराठी भाषिक जन माध्यमे – विकास व स्वरूप
- प्रमुख संपादक: बाळशास्त्री जांभेकर, लोकमान्य टिळक, गोपाळ गणेश आगरकर, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि इतर समाजसुधारकांची पत्रकारिता
- महाराष्ट्रातील विविध प्रांतातील पत्रकारितेचे स्वरूप – विदर्भ, मराठवाडा, उत्तर महाराष्ट्र, मुंबई, पुणे, पश्चिम महाराष्ट्र

विभाग ड : माध्यम विषयक कायदे आणि माध्यम आचार संहिता

- भारतीय संविधानाचा आढावा आणि वृत्तपत्रीय कायद्याची ओळख

- पहिला व दुसरा वृत्तपत्र आयोग व त्यांच्या शिफारसी, भारतीय वृत्तपत्र परिषद (प्रेस कॉन्सिल ऑफ इंडिया), प्रसार भारती
- श्रमिक पत्रकार कायदा, बदनामीचा कायदा, लायबल, स्लेंडर, न्यायालयाचा अवमान (कंटेम्प्ट ऑफ कोर्ट)
- विधिमंडळाचे विशेषाधिकार कार्यालयीन गोपनीयतेचा कायदा
- माहितीचा अधिकार कायदा, कॉपीराईट कायदा व बौद्धिक संपदेचा अधिकार, लोकपाल(ombudsman)
- भारतीय न्याय संहिता- 2023, भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता -2023, डिजिटल नैतिक संहिता- 2021
- माध्यम आचारसंहिता- संकल्पना, उद्देश, महत्त्व व चर्चा, खाजगी जीवनाचा अधिकार, पेड न्यूज, खासगी माहितीसाठी करार,
- फेक न्यूज समजून घेणे: समस्या, आव्हाने आणि बनावट बातम्या हाताळण्याचे तंत्र, चुकीची माहिती आणि दिशाभूल करणारी माहिती (Misinformation and Disinformation), मिडिया ट्रायल
- माध्यम संस्था: PIB, FTII, CBC, CBFC

विभाग इ : कार्यानुभव व प्रात्यक्षिक (गुण २५)

1. विद्यार्थ्यांनी कोणत्याही दोन माध्यम विषयक कायद्यावर केस स्टडी करावी. केस स्टडी ही तत्कालीन विषयावर आधारित असावी.
2. विद्यार्थ्यांनी कोणत्याही माध्यम संस्थेवर - पारंपारिक /डिजिटल / व्यावसायिक संस्था / वृत्तसंस्था - केस स्टडी सादर करावी (प्रादेशिक / राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय.)

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Demonstrate a thorough understanding of journalism's terminology, concepts, objectives, and its societal and democratic roles.
- Analyze key events and influential figures in the historical development of journalism, comparing the evolution of the press in India and globally.
- Interpret and apply the legal framework and ethical principles that govern journalism, addressing both laws and ethical challenges.
- Evaluate the importance of media ethics, utilizing ethical codes of conduct and strategies to resolve ethical dilemmas in journalism.
- Identify and describe the roles of various media organizations and regulatory authorities, analyzing their impact on journalism practices and media regulation.

Suggested Readings

- जोशी वैजयंती, वृत्तपत्रे व कायदे, मेहता पब्लिकेशन, पुणे 1992
- नटराजन एम., लोकशाही आणि वृत्तपत्र व्यवसाय, समाज प्रबोधन संस्था, पुणे
- लेले रा.के., मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, कान्डीनेन्टल प्रकाशन, पुणे 1995
- कानडे रा.गो., मराठी नियतकालिकांचा इतिहास, कर्नाटक प्रकाशन, पुणे 1934
- जोशी वि.कृ.व लेले रा.के., वृत्तपत्रांचा इतिहास, प्राज्ञ प्रेस,वाई 1967
- अकलूजरकर प्रसन्न कुमार, मराठी वृत्तपत्र सृष्टीचे अंतरंग, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे
- Rao, M.C. (1974). The Press, National book Trust
- Rangaswami, P. (1989). History of Journalism, Sterling Publications.
- Natarajan, J. (2000). History of Indian Press, Publications Division.
- Kiran, R.N. (2000). Philosophies of Communication and Media Ethics: Theory, Concepts and Empirical Issues, Lbr. Publications.
- Dua, M. R. (2000). Press As Leader of Society, IIMC.

Theory	Practical	Total
100	-	100

Course Objectives (CO)

- To develop foundational skills in news reporting, including diverse reporting techniques and writing styles.
- To enhance proficiency in various writing forms such as feature articles, interviews, opinion pieces, and specialized reports for magazines and supplements.
- To introduce learners to specialized reporting areas such as politics, economics and culture, enhancing expertise in distinct reporting fields.
- To provide comprehensive knowledge of economic and financial reporting, covering terminology, market analysis, and economic indicators.
- To explore innovative journalistic approaches, including data-driven storytelling and emerging technologies like virtual reality and drones.

विभाग अ : वार्ताकन

• वार्ताकन तंत्र समजून घेणे: वार्ताकनाचे मूलभूत घटक, वार्ताकनाचे प्रकार, • बातम्या, प्रेस रिलीजची संकल्पना आणि घटक, • बातम्यांची संकल्पना: घटक, मूल्ये, वस्तुनिष्ठता, वैशिष्ट्ये आणि गुण • बातम्यांचे प्रकार: कठीण आणि मऊ • बातम्यांचे मथळे, शिरोभाग आणि बातमी लेखनाचे प्रकार • उलटे पिरॅमिड शैली, वैशिष्ट्य शैली, वाळू घड्याळ शैली आणि नट आलेख (Inverted pyramid style, feature style, sand clock style and nut graph) • पत्रकार परिषदा, प्रेस प्रकाशने, कार्यक्रम आणि विविध बैठकी आदींचे वार्ताकन आणि लेखन करणे • वर्तमानपत्रांसाठी रिपोर्टिंगमधील फरक / वृत्तसंस्था, टीव्ही, रेडिओ, वेबसाइट्स

विभाग ब :

- वृत्तलेख: संकल्पना व व्याख्या, बातम्यांवर आधारित वृत्तलेख, लोकरुची (ह्यूमन इंटरेस्ट स्टोरी) वार्ताकन व वृत्तलेख
- मुलाखती: मुलाखतींवर आधारित फिचर लेखनाची ओळख, मासिकासाठी वार्ताकन - ताजे आणि शैलीदार लेखन व त्याचे भवितव्य, बातमीपत्र (न्यूजलेटर) व समुदाय (कम्युनिटी) पत्रिका, ऑनलाईन वृत्तपत्रे
- भाष्य व मतप्रदर्शक लेखन : अग्रलेख, मतदर्शक लेखन, वृत्त विश्लेषण, विशेष लेख, सप्ताहा अखेरच्या पुरवण्या, विशेष पुरवण्या, पार्श्वभूमी देणारे लेखन, समीक्षा (ग्रंथ, चित्रपट व अनुबोधपट)

विभाग क : फोटो पत्रकारिता

फोटो पत्रकारितेचा इतिहास आणि उत्क्रांती, • कॅमेरा, लेन्स आणि अक्सेसरीज समजून घेणे, • फोटोग्राफिक रचना, तत्त्वे आणि व्याकरण, • फोटो वैशिष्ट्याची संकल्पना आणि तंत्र आणि मथळा लेखन, • बातम्या आणि कार्यक्रमांचे फोटोग्राफिक कव्हेरेज

विभाग ड : विशेष वार्ताकन

- अर्थव्यवस्था व वित्तपुरवठा, आर्थिक वार्ताकनाची मुलतत्त्वे, सकल घरेलू उत्पादन (जीडीपी) वाढ आणि चलन फुगवटा या संकल्पना, आर्थिक वाढ म्हणजे काय, अर्थव्यवस्थेचे निर्देशांक, औद्योगिक उत्पादनाचे सूचकांक, बाह्य क्षेत्र व्यापार अटी, चालू खाते, भांडवली खाते, बँक व्यवस्था, सार्वजनिक व खासगी क्षेत्र आणि विदेशी बँका, पीएलआर बँक दर, रिव्हर्स रेपो दर, सीआरआर व एसएलआर, शेअर बाजार, सूचकांक (सेन्सेक्स), निफ्टी म्हणजे काय, बाजारपेठ भांडवल, आठवडी उच्च प्रवाह, नियामक संस्था कार्य, ईपीआय निर्देशांक, दूर संदेशवहन, उद्योग, कॉर्पोरेट वार्ताकन

- नागरी विमान वाहतूक वार्ता, समाज, कला व संस्कृती, शिक्षण, चित्रपट व मनोरंजन वार्ता, क्रीडा, फॅशन व जीवनशैली, पुरातत्त्व विद्या
- सार्वजनिक आरोग्य- आरोग्य पत्रकारिता स्वरूप व विकास ,आरोग्य विषयक वार्तांकन, साधने, शैली व रचना, शासन व खासगी क्षेत्राच्या आरोग्यविषयक भूमिका, जीवनशैलीशी निगडित रोगांचे वार्तांकन (उदा. कॅन्सर, मधुमेह इ.)
- राष्ट्रीय सुरक्षा,मानवी हक्क ,समस्या व दुरुपयोग, स्पर्धा व ताणतणावाचे वार्तांकन ,भारतीय सांप्रदायिक ताणतणावाचा इतिहास, सांप्रदायिक वाढीच्या समस्या व कारणे
- विज्ञानवार्ता, साधने, शेती व रचना, विज्ञान व तंत्रज्ञान, विज्ञान समस्या व वैज्ञानिक भाव, समज, विज्ञान क्षेत्रातील अद्ययावत प्रगती, भौतिक व जैवशास्त्रीय प्रगती
- पर्यावरण : पर्यावरण आव्हाने व विकास, पर्यावरण वार्तांकन साधने, शैली, भाषा रचना व संशोधन.
- आपदा / आपत्ती: राष्ट्रीय आपत्ती म्हणजे काय, राष्ट्रीय आपत्तीचे वार्तांकन, शैली, भाषा, स्वरूप आणि रचना, भूकंप, महापूर, अतिवृष्टी, चक्रीवादळे, तुस्नामी व दुष्काळ,संशोधन विषयक, समस्या विषयक लेखन व क्षेत्रीय वार्तांकन

कार्यशाळा:

- स्वयंचलित कथाकथन संकल्पना (Concepts of Automated Storytelling)
- आभासी वास्तव आणि समरस पत्रकारिता (Virtual Reality and Immersive Journalism)

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Apply diverse reporting techniques and writing styles effectively across different media platforms.
- Produce high-quality feature articles, interviews, and opinion pieces, showcasing proficiency in various journalistic writing formats and genres.
- Demonstrate advanced skills in specialized reporting, producing in-depth coverage of diverse topics with depth and clarity.
- Interpret economic data and financial market information accurately for informed reporting and analysis.
- Utilize innovative storytelling methods and technologies to enhance journalistic practice and audience engagement.
- Produce high-quality feature articles, interviews, and opinion pieces, showcasing proficiency in various journalistic writing formats and genres.

Suggested Readings

- माळी सुनील,वार्तांकन, राजहंस प्रकाशन, पुणे 2005
- ताम्हणे चंद्रकांत ,वार्ता लेखन, पॅप्पूरल प्रकाशन, मंबुई
- डॉ. गव्हाणे सुधीर, ग्रामीण पत्रकारिता, प्रचार प्रकाशन कोल्हापूर
- कुलकर्णी एस.के.वार्ताविहार, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
- डॉ. धारुकरकर वि.ल., संपादन कला व शास्त्र, चैतन्य प्रकाशन, औरंगाबाद
- गोखले अरविंद, संपादन, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
- कुलकर्णी एस.के., पाउले पत्रकारितेची, सकाळ प्रकाशन, पुणे
- Parthasarathy, R. (1994). Here is the News: Reporting for Media, Sterling Publishers.
- Stovall, J.G. (2011). Journalism, Prentice Hall
- Stein, P. & Burnett (200), News Writer's Handbook: An Introduction to Journalism, Blackwell Publishing.
- Itule & Anderson (2002), News Writing and reporting for today's media, McGraw Hill Publication.
- Flemming and Hemmingway (2005), An Introduction to journalism, Vistaar Publications.
- Joseph and Sharma (2006). The Media and Women's Issues, Second Editions, SAGE Publication Pvt. Ltd.
- Richard, K. (2000). The Newspaper's Handbook, Routledge Publication.

- George, A.H. (1990). News Writing, Kanishka Publications.
- Frost, C. (2001). Reporting for Journalists, Routledge, London.
- Garrison, B. (2000). Advance Reporting, LEA.
- Hakemulder, J. & Singh, J.R. (1990), News Agency Journalism.
- Natarajan and Chakraborty: Oyvkcaturuibs (1995): Defence Reporting in India: The Communication Gap, Trishul Publications.
- Aamidor A. (2002). Real Feature Writing, Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Thomas, EC (@001). Economic and Business Journalism, Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Kuhn & Neveu (2008). Political Journalism, Sterling Publishers Pvt. Ltd.
- Rogers, G. (1993). Editing for Print, Mcdonald Book.
- Prasad, S. (1993). Editors on Editing/HY, National book Trust.
- Hodgson, F.W. (1987). Sub editing: A Handbook of Modern Newspaper Editing & Production, Focal Press.
- Click & Baird (1994). Magazine Editing & Production, WCB Brown & Benchmark.
- Hicks & Homes, (2001). Sub-editing for Journalists, Routledge.
- Bowles, A.D. (2011). Creative Editing, Wadsworth.
- Farrell, M. (2010). Newspapers: A complete guide to the industry, Peter Lang.

Theory	Practical	Total
100	-	100

Course Objectives (CO)

- To equip learners with essential skills in journalism editing, emphasizing ethics and the distinctions between print and broadcast media.
- To familiarize learners with the structure and operations of news desks, focusing on roles, responsibilities, and managing news flow in integrated newsrooms.
- To train learners in news selection, editing techniques, headline writing, and combating fake news.
- To introduce principles of visual communication, layout design, and newspaper printing crucial for effective news presentation.
- To prepare learners for strategic editorial planning, policy development, and effective human resource management in media organizations.

विभाग अ : मूलभूत संकल्पना

- संपादन: संकल्पना, प्रक्रिया आणि महत्त्व • संपादकीय मूल्ये: वस्तुनिष्ठता, तथ्ये, निष्पक्षता आणि संतुलन • बातम्या आणि बातम्या तयार करण्याची संकल्पना, • संपादकासमोरील आव्हाने: पक्षपात, आडमुठेपणा आणि दबाव, शैली पुस्तिका व शैली आराखडा, समानार्थी शब्द व त्यांचा वापर, व्याकरण

विभाग ब : आशय संपादित करणे

- मजकूर संपादित करण्याच्या सर्वोत्तम पद्धती • बातम्यांचे पुनर्लेखन आणि पुनर्रचना, वृत्त प्रवाह व प्रत संपादन ,शीर्षक व शिरोभाग, वृत्तकथांचे पुनर्लेखन, • दृक्श्राव्य संपादनाची मूलतत्वे • डिजिटल बातम्यांसाठी टाइमलाइन तयार करणे • वेबवर सामग्री संपादित करणे आणि अपलोड करणे • द्वारपालाची भूमिका
- माध्यमासाठी भाषांतर: तत्वे, संधी आणि आव्हाने

विभाग क : वृत्तकक्ष

- न्यूज डेस्कची कार्यपद्धती, बातमीचे नियोजन व दृक् प्रतिमा, वृत्तपत्रे, मासिके व वृत्तसंस्थांची रचना, संपादकीय पदरचना व विविध घटकांचे कार्य, बातमी व प्रत हाताळणी, प्रत संपादन

विभाग ड : पानाची मांडणी, सजावट, निर्मिती व रेखाटन

- ग्राफिक सिद्धांत, टाईप व टाईपची ओळख, सजावटीची तत्वे, पानाची मांडणी व प्रकार, मुद्रणाची कॉपी निश्चिती, मुद्रण प्रक्रिया व संपादकीय सॉफ्टवेअर
- वृत्तपत्राचे प्रकार – ब्रॉडशीट, टॅब्युलाइट, बर्लिनर

विभाग इ : न्यूजरूमचे व्यवस्थापन

- भविष्यातील आणि पुढील नियोजन, • संपादकीय सामग्री (आशय) व्यवस्थापन, संपादकीय धोरण आणि व्यूहरचना, मानव संसाधन व्यवस्थापन, संपादकीय व्यवस्थापनातील नवे प्रवाह

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Demonstrate proficiency in ethical editing practices to enhance news quality and credibility.
- Evaluate and analyze the organizational structures and functions of news desks to optimize newsgathering and dissemination processes.
- Apply effective news selection, editing and headline writing techniques to produce clear, accurate and engaging news stories.
- Create visually engaging news presentations using principles of visual communication, layout design, typography and graphics.
- Develop strategic editorial plans and implement effective management practices to meet journalistic objectives and adapt to evolving media landscapes.

संदर्भ ग्रंथ / शिफारस केलेले ग्रंथ

- डॉ. धारूरकर वि.ल., संपादन कला वशास्त्र, चैतन्य प्रकाशन, औरंगाबाद
- गोखले अरविंद, संपादन, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
- कुलकर्णी एस.के., पाउले पत्रकारितेची, सकाळ प्रकाशन, पुणे
- Rogers, G. (1993). Editing for Print, Mcdonald Book.
- Prasad, S. (1993). Editors on Editing/HY, National book Trust.
- Hodgson, F.W. (1987). Sub editing: A Handbook of Modern Newspaper Editing & Production, Focal Press.
- Click & Baird (1994). Magazine Editing & Production, WCB Brown & Benchmark.
- Hicks & Homes, (2001). Sub-editing for Journalists, Routledge.
- Bowles, A.D. (2011). Creative Editing, Wadsworth.
- Farrell, M. (2010). Newspapers: A complete guide to the industry, Peter Lang.

Theory	Practical	Total
-	50	50

Course Objectives (CO)

- To provide learners hands-on-skills in reporting
 - To gain practical experience in conducting interviews, writing profiles, features and human-interest stories.
 - To develop the ability to write across various genres including op-eds, editorials, articles, and academic research papers.
- विद्यार्थ्यांनी दर्जेदार प्रात्यक्षिक काम स्वतः करावे व वेळेत सादर करावे अशी अपेक्षा आहे. त्यामध्ये उशीर झाल्यास परीक्षेला बसू दिले जाणार नाही. प्रात्यक्षिक वर्षभरात नियमितपणे करावयाचे आहे.
 - विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष क्षेत्रावर जाऊन बातम्या संकलित कराव्यात. विविध विषयावर किमान 20 बातम्या लिहून सादर करणे बंधनकारक असेल.
 - शिरोभाग लेखन, मथळा लेखन
 - वार्ताकन (३५० ते ४०० शब्द) विद्यार्थ्यांनी एक वृत्ताधारित मुलाखत व फीचर लिहावे
 - दोन मुलाखती घेणे (३५० ते ४०० शब्द)
 - वृत्तलेख (फीचर) (३५० ते ४०० शब्द (वृत्ताधारित २ साधे वृत्तलेख अपेक्षित.)
 - पाच लेख लिहिणे (४०० शब्द) (यापैकी कोणतेही 2 लेख ताज्या विषयांवर असावेत.)
 - पाच अग्रलेख लिहिणे (३५० ते ४०० शब्द) (प्रासंगिक विषयांवरील अग्रलेख असावेत.)
 - माध्यमस्तंभ व ऑप-एड लेख (३०० ते ३५० शब्द आणि मोठा लेख ८०० शब्दांवर व ताजा असावा, मोबाईलसाठी छोट्या बातम्या 20 ते 25 शब्दांपर्यंत, निवडलेल्या कोणत्याही 2 विषयांवर ब्लॉग लेखन व दोन वेब वृत्तलेख)

कार्यशाळा:

- मराठी भाषा कार्यशाळा
- छायाचित्रण कार्यशाळा (Photography workshop)

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Acquire practical skills in news reporting, including writing leads, headlines, and covering events and press releases.
- Gain hands-on experience in conducting interviews, writing profiles, features, and human-interest stories.
- Demonstrate proficiency in writing op-eds, editorials, articles and academic research papers.

Semester-I

PGDMJ006 (अ): संपादन प्रात्यक्षिक

(6(A) Editing- Practical)

Credits: 2

Theory	Practical	Total
-	50	50

Course Objectives (CO)

- To impart hands-on-training on copy writing, editing work and layout designing.

विभाग अ : संपादन

- प्रेसनोट संपादन
- मथळे पुनर्लेखन
- शिरोभाग पुनर्लेखन
- भाषांतर करणे
- लॅब जर्नल्सचे लेआउट डिझाईनिंग
- Adobe CS (इन-डिझाइन, फोटोशॉपइ.) वापरून वर्तमानपत्र आणि मासिकाच्या सर्व पृष्ठांचे लेआउट तयार करणे.
- असाइनमेंट संपादित करणे.
- छायाचित्रांचे संपादन व कॅप्शन लेखन

विभाग ब :लॅब जर्नल (प्रायोगिक नियतकालिक)

- लॅब जर्नलच्या प्रकाशनाची विद्यार्थ्यांचे गट पाडण्यात येतील
- प्रत्येक समूहाला दर आठवड्याला एक अंक प्रकाशित करावा लागेल. एकूण 05 अंक काढावे लागतील.
- मूल्यमापन ही निरंतर प्रक्रिया असेल, दुसऱ्या सत्रात अंतिम मूल्यमापन केले जाईल.

कार्यशाळा:

१. संपादन कार्यशाळा
२. विदा कथांवर आधारित कार्यशाळा (Data stories workshop)

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Demonstrate proficiency in copywriting, editing work and layout designing for effective journalistic practice.

Semester II

Course Code	Course Title	Total Credits
PGDMJ001(B)	लघुशोध प्रकल्प (Research project)	3
PGDMJ005(B)	वार्ताकन –प्रात्यक्षिक (Reporting : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	2
PGDMJ006(B)	संपादन –प्रात्यक्षिक (Editing : Practical) (असाइनमेंट प्रक्रिया प्रथम सत्रात सुरू होईल आणि द्वितीय सत्रात देखील ती कायम राहील)	2
PGDMJ007	जनसंपर्क, जाहिरात आणि माध्यम व्यवस्थापन (Media Management, Advertising, PR and Corporate Communication)	4
PGDMJ008	नभोवाणी व चित्रवाणी पत्रकारिता (Broadcast Journalism)	4
PGDMJ009	विकास पत्रकारिता (Development Journalism)	4
PGDMJ010	डिजिटल पत्रकारिता (Digital Journalism)	4
	आंतरिक प्रशिक्षण अहवाल (Internship Report)	2
	TOTAL	25

Dissertation	Total
30	30

Course Objectives (CO)

- To develop research aptitude in students
- To get deeper knowledge of methods in the major subject/field of study.

अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून, विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रातील महत्वाच्या संकल्पना, सिद्धांत आणि व्यावहारिक अनुप्रयोगांबद्दलची त्यांची समज दर्शविण्यासाठी एक लघुशोध प्रबंध किंवा प्रकल्प अहवाल पूर्ण करणे आवश्यक आहे. या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना जन संवाद आणि पत्रकारिता या मुख्य विषयावर संशोधन करण्याची संधी मिळणार आहे. प्रसार माध्यमातील आशयाचे विश्लेषण, जनमानसावर पडणारा प्रभाव आणि परिणाम यातून अभ्यासता येणार आहे. हा एक संशोधन-आधारित प्रयत्न असावा आणि जनसंवादाच्या कोणत्याही क्षेत्रात नवीन ज्ञान निर्माण करण्याचा प्रयत्न विद्यार्थ्यांनी केला पाहिजे.

लघु प्रबंध आणि मुल्यांकन : विद्यार्थ्यांना संशोधन कार्यासाठी मार्गदर्शक उपलब्ध करण्यात येईल. विषयाची निवड आणि पुढील संशोधन कार्य विद्यार्थ्यांनी त्यांचा मार्गदर्शकाच्या नियंत्रणात करणे आवश्यक आहे. शोध प्रबंधाचे बाह्य परीक्षका मार्फत मुल्यांकन करण्यात येईल. विद्यार्थ्यांनी शोध प्रबंध संगणकावर टंकलेखन करावा लागेल. A/4 आकाराच्या पेपरमध्ये त्याचे प्रिंट करून ते बाइंड करावे. बाईंडिंग केलेल्या 2 प्रती सादर कराव्यात.

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Students will be able to develop research aptitude
- Students will be able to get analyzed deeper knowledge of methods in the major subject/field of study.

Semester-II

PGDMJ005 (ब): वार्ताकन प्रात्यक्षिक

(5(B) Reporting- Practical)

Credits: 2

Theory	Practical	Total
-	50	50

Course Objectives (CO)

- To provide learners hands-on-skills in reporting
 - To gain practical experience in conducting interviews, writing profiles, features and human-interest stories.
 - To develop the ability to write across various genres including op-eds, editorials, articles, and academic research papers.
- विद्यार्थ्यांनी दर्जेदार प्रात्यक्षिक काम स्वतः करावे व वेळेत सादर करावे अशी अपेक्षा आहे. त्यामध्ये उशीर झाल्यास परीक्षेला बसू दिले जाणार नाही. प्रात्यक्षिक वर्षभरात नियमितपणे करावयाचे आहे.
1. विशेष वार्ताकन अहवाल: कोणत्याही पाच विषयावर एक विशेष प्रायोगिक अंक काढणे (कृषी, विज्ञान, तंत्रज्ञान, सुरक्षा, फॅशन आणि जीवनशैली इत्यादी)
 2. कोणतेही दोन विशेष प्रकाशने काढा. विषय नाविन्यपूर्ण असावा.
 3. वेबसाइट / ब्लॉग / मोबाइल / रेडिओ, टीव्ही आणि डिजिटलसाठी लेखन करणे .

कार्यशाळा:

१. मोबाईल पत्रकारितेवर कार्यशाळा- २-३ मोजो आधारित स्टोरी सादर करणे

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Acquire practical skills in news reporting, including writing leads, headlines, and covering events and press releases.
- Gain hands-on experience in conducting interviews, writing profiles, features, and human-interest stories.
- Demonstrate proficiency in writing op-eds, editorials, articles and academic research papers.

Theory	Practical	Total
-	50	50

Course Objectives (CO)

- Provide hands-on experience in photography and videography assignments to enhance practical proficiency in capturing and editing visual media for journalistic applications..

संपादन आणि छायाचित्रणात वापरल्या जाणाऱ्या विविध सॉफ्टवेअर्स अभ्यासणे

- इनडिझाइन, फोटोशॉप, अँडोब प्रीमियर प्रो आणि ऑडिशन सारख्या विविध सॉफ्टवेअरचा वापर
- व्हिडिओ एडिटिंग
- ध्वनी एडिटिंग
- प्रतिमा प्रक्रिया आणि रंग सुधारणा (Image processing and colour correction)
- विविध मिडिया प्लॅटफॉर्मसाठी सामग्री डिझाइन करणे.
- छायाचित्रण आणि व्हिडिओग्राफी असाइनमेंट

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Demonstrate proficiency in capturing and editing visual media using photography and videography techniques for journalistic purposes.

PGDMJ007: जनसंपर्क, जाहिरात आणि माध्यम व्यवस्थापन

(Media Management, Advertising, PR and Corporate Communication)

Credits: 4

Theory	Practical	Total
75	25	100

Course Objectives (CO)

- To understand the evolution and management of media globally and in India, including ownership patterns and organizational functions.
- To explore the fundamentals of advertising including theories, ethical considerations and the impact of digital technologies on advertising strategies.
- To study the principles and practices of public relations, examining its role in shaping public opinion, utilizing various communication models and tools.
- To define corporate communication roles, focusing on internal and external communication, crisis management and digital media integration.
- To analyze the role and operations of government media organizations in public communication and support services.

विभाग अ: जनसंपर्क व कॉर्पोरेट संवाद

- इतिहास, संकल्पना, व्याख्या, जनसंपर्काचे माध्यम, जनसंपर्क व कॉर्पोरेट संवादातील संबंध, जनसंपर्क व जाहिरात संपर्क, लक्ष्य, श्रोता व प्रेक्षकांची निश्चिती (सेगमेंटेशन), अंतर्गत व बाह्य संवाद साधने व पद्धती,
- मीडिया रिलेशन्स - मीडियाशी सौहार्दपूर्ण संबंध निर्माण करणे आणि टिकवणे, पत्रकार परिषदा, भेटी आणि मुलाखती आयोजित करणे, प्रेस रीलज लिहिणे. सोशल मीडिया: ब्लॉगिंग, लिंकडइन, फेसबुक, ट्विटर इ. वेबसाइट्स: माहिती, छायाचित्रे आणि दृक श्राव्य (A/V) सामग्रीच्या जलद प्रसारासाठी एक साधन.

विभाग ब: जाहिरात

- भूमिका- जाहिरात संकल्पना, व्याख्या, उद्दिष्टे व वर्गीकरण, जाहिरात संस्था, विविध विभागाची रचना व आंतरक्रिया,
- जाहिरात प्रक्रिया, ब्रँड मॅनेजमेन्ट, त्याचे घटक व मूलतत्वे, चित्रवाणी वाहिन्या व ब्रँडचा उदय,
- जाहिरातींचा सामाजिक व आर्थिक प्रभाव, माध्यम नियोजन व स्थल विक्री, जाहिरात क्षेत्रातील व्यावसायिक संस्था एएएआय, एएससीआय,
- जाहिरातींची आचारसंहिता, जाहिरातींसाठीचे कायदे आणि नैतिक समस्या,
- जाहिरातीमधील कल्पकतेचे आकलन : कल्पकतेचे आकलन तसेच कल्पकतेचा संवाद, कल्पक संदेशांचे संक्षेप आणि वहन तसेच बुद्धीला चकित करणाऱ्या कल्पना, व्यष्टी अध्ययन, जाहिरात : प्रचलित प्रतिमान (मॉडेल्स) (AIDA Model, DAGMAR Model, Maslow's Hierarchy Model, Communication theories applied to advertising)

विभाग क: शासकीय माहिती व प्रसिद्धीची व्यवस्था

- जनसंपर्काची माहिती व प्रसिद्धीची व्यवस्था, मूलभूत तत्वज्ञान व शास्त्रीय माहिती, व्यवस्थापन व कार्यान्वयन पद्धती, पारंपारिक व्यवस्था, पार्श्वभूमी संशोधन, संदर्भ व प्रतिवाद या पुष्टी सेवांचा अभ्यास, महाराष्ट्र शासनाचा जनसंपर्क विभाग, विशेषतः माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, लोकराज्य, मुद्रित व दृक श्राव्य साधने.

- माध्यम संस्था (पीआयबी, डीएव्हीपी, आरएनआय, फिल्म डीव्हीजन व नाट्य विभाग), माध्यम व्यवस्थापन, माध्यमांसाठीचे लेखन (प्रसिद्धीपत्रक, वार्ता व खुलासे), सार्वजनिक व खासगी क्षेत्रातील जनसंपर्क, कॉर्पोरेट व सामाजिकी जबाबदारीची संकल्पना आणि व्यष्टी अध्ययन, तणाव व्यवस्थापन, राष्ट्रीयतेच्या संदर्भात सामाजिक विपणन, जनसंपर्क कायदे व नैतिक प्रश्न, जनसंपर्कातील व्यावसायिक संघटना (पीआरएसआय, पीआरपीए इ.). व्यावसायिक आचारसंहिता

विभाग ड: माध्यम व्यवसाय व व्यवस्थापन

- माध्यम व्यवस्थापनाचे तत्त्व आणि त्यांचे महत्त्व - एक उद्योग आणि व्यवसाय म्हणून मीडिया. भारतातील जन माध्यम मालकीचे प्रकार - एकमेव मालकी, भागीदारी, खाजगी मर्यादित कंपनी, सार्वजनिक मर्यादित कंपनी, ट्रस्ट, सहकारी, धार्मिक संस्था (सोसायटी) आणि फ्रँचायजी (साखळी).
- संस्थात्मक रचना आणि कार्ये- वृत्तपत्रे, रेडिओ, दूरचित्रवाणी आणि ऑनलाइन/वेब मीडिया उद्योग. विविध विभाग- सामान्य व्यवस्थापन, वित्त, वितरण, जाहिरात (मार्केटिंग), कर्मचारी व्यवस्थापन, इव्हेंट व्यवस्थापन, उत्पादन आणि संदर्भ विभाग. सर्वोच्च संस्था: DAVP. INS आणि ABC.
- प्रिंट आणि इलेक्ट्रॉनिक मीडिया व्यवस्थापन, व्यवसायाचे अर्थशास्त्र. माध्यम व्यवस्थापनाच्या कायदेशीर आणि आर्थिक पैलू. अर्थसंकल्प आणि वित्त, भांडवली खर्च, उत्पादन खर्च, व्यावसायिक धोरण: जाहिरात आणि विक्री धोरण, पूर्णता आणि अस्तित्व, धोरण आणि कृतीची योजना विकसित करणे.

विभाग इ: प्रात्यक्षिक (गुण २५)

- भारतातील कोणत्याही एका जाहिरात आणि जनसंपर्क एजन्सीची केस स्टडीज (०५ गुण)
- भारतातील कोणत्याही एका मीडिया मॅनेजमेंटची केसस्टडी (०५ गुण)
- मोहिमेबाबतच्या आशयावर आधारित मोहिमेचा विकास (सामूहिक उपक्रम) (०५ गुण)
- जाहिरात निर्मिती (१० गुण)

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Develop understanding on global and Indian media evolution, management, ownership patterns and organizational functions.
- Acquire insights into advertising, ethical implications and the transformative impact of digital technologies on advertising strategies.
- Gain proficiency in public relations practices through various communication models and strategic tools.
- Analyze government information systems, emphasizing their role in public communication strategies including research and feedback mechanisms.

संदर्भ ग्रंथ / शिफारस केलेले ग्रंथ

- डॉ. धारूरकर वि.ल., जनसंपर्क मीमांसा, रामराज्य प्रकाशन, औरंगाबाद
- पुरी सुरेश, जनसंपर्क संकल्पना आणि सिद्धांत, विमुक्तजन प्रकाशन, औरंगाबाद, 1984
- पत्की वि.वा., जनसंपर्क, राजहंस प्रकाशन, पुणे
- डॉ. भटकर सुधीर, प्रा. निताळे विनोद, कॉर्पोरेट कम्युनिकेशन, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव, प्रथम आवृत्ती २०१६
- Jaishri Jethwancy and Shruti Jain, (2012) Advertising Management, Oxford University Press, New Delhi.

- Jaishri Jethwaney (2010). Corporate Communication Principles and Practice, New Delhi, Oxford University Press.
- Joseph Fernandez (2004). Corporate Communications: A 21 st Century Primer, Response Books, New Delhi.
- Dalmar Fisher (1999). Communication in Organisations, Jaico Publishing House, Mumbai.
- Scott Cutlip (1995). Effective Public Relations, et al, London.
- Ghoshal Subhash And McMillan (2002). Making of Advertisement.
- Ogilvy David (1997). Ogilvy on Advertising, Prion Books, London
- Jaishri Jethwaney and N Sarkar (2015). Public Relations Management, Sterling, New-Delhi.
- Oliver Sandra (2008). Public Relations Strategy, Kogan Page, Social Sector Communication in India –Concepts, Practices and Case Studies.
- Jaishri Jethwaney, (2016) Social Sector Communication in India – concepts, Practices and Case Studies, Sage, New Delhi, 2016.
- Cees, B.M., Riel, Van, Fombrun and Charles J. (2007). Essential of Corporate communication: Implementing Practices for Effective Reputation Management Reputation, Routledge Publication.
- Chunawalla , Advertising Theory and Practice, Himalaya Publishing House
- Jefkins, Frank. Advertising Made Simple, Rupa& Co.
- Goldman, R. Reading Ads Socially, London Routledge, 1992.

PGDMJ008: नभोवाणी व चित्रवाणी पत्रकारिता

(Broadcast Journalism)

Credits: 4

Theory	Practical	Total
60	40	100

Course Objectives (CO)

- To understand radio broadcasting evolution and operational characteristics, including AM, FM, Community Radio and Internet Radio.
- To learn radio production techniques from analogue to digital formats and develop skills in writing for radio news, features, interviews and discussions.
- To explore the role and management of community radio stations, focusing on local broadcasting and podcasting.
- To study the history and characteristics of television in India, including TV news channel structures and production functions.
- To develop skills in writing for television, including news gathering, audio-video editing, and production techniques for news, talk shows, and documentaries.

विभाग अ: नभोवाणी ओळख

नभोवाणी माध्यमाची ओळख, उगम आणि भारतीय संदर्भात विकास, • आकाशवाणी व खाजगी एफ एम केंद्रे, कम्युनिटी रेडिओची कार्यप्रणाली • खाजगी स्वयंसेवी संस्थेसाठी कम्युनिटी रेडिओचा प्रभाव व कार्यनिर्मिती कोष्टक

विभाग ब: नभोवाणी निर्मिती

• नभोवाणी वार्ता व त्याच्या विविध रचना, वार्ता व कार्यक्रमासाठी संहिता लेखन, • नभोवाणीसाठी मुलाखती व फिचर लेखन • नभोवाणी वृत्त निवेदन, संकलित ध्वनी व अवतरणे (वाईट), कम्युनिटी रेडिओ कार्यक्रमाचे साप्ताहिक नियोजन व संहिता लेखन पूर्वतयारी, रेडिओ ब्रिज कार्यक्रम निर्मिती

विभाग क: चित्रवाणी माध्यम

दूरचित्रवाणी माध्यमाची ओळख, उगम व भारतीय संदर्भात विकास • चित्रवाणी वार्ताकन, चित्रवाणी संहिता लेखन, चित्रवाणी सूत्रसंचालन • विकासासाठी चित्रवाणी, चित्रवाणी वार्ताकन निर्मितीची तंत्रे • वार्ता व प्रचलित घडामोडी, टॉक शो व बुलेटीन कार्यक्रम. • डीटीएच, आयपीटीव्ही; मोबाईलवरील टीव्ही: ३जी आणि नोटबुक, ४जी, ५जी; भारतीय टीव्ही उद्योगातील समकालीन ट्रेंड: सार्वजनिक सेवा टीव्ही प्रसारण; व्यावसायिक प्रसारण

विभाग ड: चित्रवाणी निर्मिती

दूरचित्रवाणी कार्यक्रम निर्मिती कौशल्य- बातम्या/ENG दृश्यमान - संशोधन, तपास - मुलाखत तंत्र; PTC आणि व्हॉइस ओव्हर; बातम्या संकुलचे अनुक्रम आणि संपादन. टेलिव्हिजन ॲकरिंग: व्हॉइस ब्रॉडकास्ट कौशल्य - उच्चारण, फ्लो मॉड्युलेशन -कॅमेरा फेस करणे. - डोळा संपर्क - टेलिप्रॉम्पटरचा वापर;

थेट स्टुडिओ आणि फील्ड मुलाखती नियंत्रित करणारे टीव्ही स्टुडिओ:-चर्चा: ॲकरिंग, चॅट शो आणि क्रॉस फायर.

कॅमेरा हाताळणी, कॅमेरा हालचाल (movement), दृश्य व्याकरण(Visual Grammar) – शॉट्सचे प्रकार, १८०-अंश नियम, सातत्य, शॉट/ रिव्हर्स शॉट/कट अवे/इन/जंप/मॅच.

विभाग इ : प्रात्यक्षिक (४० गुण)

- नभोवाणी प्रात्यक्षिक: आकाशवाणी करिता प्रायोगिक बातमीपत्र (रेडिओ न्यूज रील निर्मिती) : वार्ताकन आणि संपादनासह - १५ गुण
- चित्रवाणी प्रात्यक्षिक: दूरचित्रवाणी करिता प्रायोगिक बातमीपत्र टेलिव्हिजन न्यूज बुलेटिन ; वार्ताकन आणि संपादनासह - १५ गुण
- अनुबोधपट / माहितीपट निर्मिती - १० गुण

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Analyze the evolution and growth of radio broadcasting in India, and understand technological aspects of radio broadcasting.
- Produce and edit radio content effectively, utilizing sound sourcing and editing techniques to create engaging radio programs.
- Demonstrate practical skills in operating community radio stations, focusing on community engagement and local content creation.
- Understand TV broadcasting technologies and production workflows, identifying key roles within a TV newsroom environment.
- Apply principles of visual grammar and production aesthetics in television programming, including camera operations, editing, and presentation skills.

Suggested Readings

- कोरडे पुरुषोत्तम, नभोवाणी माध्यम, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे
- देशपांडे आकाशानंद, चित्रवाणी माध्यम, पुणे 1995
- वाळवेकर समीरण, आजच्या ठळक बातम्या, राजहंस प्रकाशन, पुणे 2002
- श्याम कश्यप, टेलीव्हिजन की कहानी, राजकमल प्रकाशन
- कुमार राकेश, टेलीव्हिजन पत्रकारिता, नटराज प्रकाशन
- एस. मुस्तफा जैदी, टेलीव्हिजन समाचार लेखन और वाचन, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी..
- Elwyn, E. (1977). Radio : A Guide to Broadcasting techniques, Barrie and Jenkins.
- Masani, M. (1976). Broadcasting and the People, National Book Trust.
- Saksena, G. (1996). Television in India: Changes and challenges, Vikas Publishing.
- White, T. (1996) Broadcasting News Writing, Reporting and Producing, Focal Press.
- Ivor Y. (1995). Television News, Focal Press, Oxford.
- Boyd, A. (2000), Broadcasting Journalism: Techniques of Radio & television News – 5th Edition, Focal Press, New Delhi
- Srivastava, K. M. (2005), Broadcast Journalism in the 21st Century, Sterling Publications, New Delhi.
- Thompson, R. (2004). The Broadcast Journalism Handbook: A television news survival guide, Oxford.
- Papper, R. A. (1995). Broadcast News Writing style book, 5th Edition, Pearson Education, London.
- Rober. M (2000). An introduction to writing for Electronic Media; script writing essentials across the , Focal Press, Oxford.
- Jassph, K. V (2010). Economics of Culture Industry: Television in India. Shipra Publications, New Delhi
- Luthara, H. K (1987). Indian Broadcasting, Publications Division, New Delhi

PGDMJ009: विकास पत्रकारिता
(Development Journalism)

Credits: 4

Theory	Practical	Total
70	30	100

Course Objectives (CO)

- To understand development paradigms and perspectives of media and communication.
- To evaluate the roles and contributions of international organizations and NGOs in development.
- Analyze India's economic, social justice, and environmental development challenges.
- Explore the political and social dimensions of India's social sectors along with governmental programs and social development indices.
- Develop practical skills in developmental journalism and apply reporting techniques across print, broadcast and digital media platforms.

विभाग अ:

विकास: अर्थ, संकल्पना आणि प्रक्रिया. • विकासातील समस्या आणि अडथळे • विकसनशील समाजांची वैशिष्ट्ये, • विकसित आणि विकसनशील समाजांमधील अंतर. • शाश्वत विकासाची संकल्पना आणि त्याचे परिमाण.

विकास संवाद : अर्थ, संकल्पना, सिद्धांत (लर्नर, रॉजर्स, थ्रॅम इत्यादी)

विभाग ब:

विकास -तत्व व व्यवहार : विविध प्रतिमान व दृष्टिकोन यांचा आढावा घेणे • विकास पत्रकारितेची परिणामे म्हणजे शाश्वत विकास • मानवी विकास, संवेदनशील घटक, संघर्ष, गैरसरकारी संस्था व नागरी समाज या संकल्पनांची ओळख. • माध्यम व विकासाकडे पाहण्याचा हक्क प्रधान दृष्टिकोन, माहितीचा अधिकार, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, विविधता व बहुआयामी पैलूंचा सहभाग, • आंतरराष्ट्रीय संवाद व प्रचार, नवी जागतिक संवाद व्यवस्था यांची विकास संस्था. • संयुक्त राष्ट्रसंघ इत्यादी संस्थांचा परिचय, संयुक्त राष्ट्र संघ : शाश्वत विकासाची १७ ध्येये

विभाग क:

भारताचा विकास व विकासाची प्रणाली: आर्थिक व सामाजिक विकास, न्याय स्वातंत्र्य व समान संधी, शासन, राज्यशासन यांची माहिती, बाजारपेठ व सार्वजनिक धोरण, दारिद्र्य इत्यादी विषयांची चर्चा • वाद, बेकारी, दारिद्र्य (भारताच्या संदर्भात) आणि भारताचे शासकीय कार्यक्रम • राष्ट्रीय मिशन, आपत्ती व पुनर्वसन, शिक्षण, आरोग्य व विकासाची साधने • मूलभूत जीवनशैलीबाबतचे प्रश्न, जमीन, पाणी, शेती, अन्न-धान्य, आरोग्य, जैव-विविधता, ऊर्जा आणि जीवन जगण्याचा हक्क इत्यादी संकल्पनांची माहिती • लिंगभेद समस्या, स्त्री-पुरुष व तृतीयपंथीय यांची समानता, सामाजिक प्रगती, महिला रोजगार आणि भूमी अधिकार, महिला चळवळी • भारतातील स्थानिक विकासाचा चिकित्सक आढावा.

विभाग ड: विकास पत्रकारिता :

विकास पत्रकारिता वार्ताकन, कौशल्य व यशकथा, विकास कथांची साधने, शासकीय आणि बिगर शासकीय क्षेत्रीय कार्य, संशोधन व विकास कार्यविषयक मुलाखती, गटचर्चा, पारंपरिक व अपारंपरिक साधनांचा विचार • विकास कथांचे विविध प्रकार, वार्ताकन व विविध प्रकारच्या यशकथांचे लेखन, फीचर लेखन, विविध प्रकारचा तपशील मिळवणे. आकडेवारीचा उपयोग करणे.

विभाग इ : प्रात्यक्षिक (३० गुण)

- प्रत्येक विद्यार्थ्यांना भारतातील विकास समस्यांवर दोन असाइनमेंट सादर कराव्या लागतील. असाइनमेंट प्रत्येकी १५००-२००० शब्दांची असेल.

Course Learning Objectives (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Analyze and critique different development paradigms and perspectives.
- Evaluate the roles and impacts of international organizations, NGOs and governmental programs in development.
- Interpret and explain India's economic and social development challenges.
- Assess the effectiveness of governmental programs and policies in promoting social development and equality.
- Apply advanced reporting skills and techniques to produce well-researched and balanced developmental stories across various media platforms.

Suggested Readings

- डॉ. धारूरकर वि. ल. विकास संवादाची नवी क्षितिजे, चैतन्य प्रकाशन औरंगाबाद, 2000
- डॉ. निताळे विनोद, डॉ. भटकर, डॉ. सोरडे, माध्यमे आणि सामाजिक बदल, अथर्व पब्लीकेशन, जळगाव २०१७
- डॉ. भटकर, प्रा. निताळे विनोद, डॉ. सोरडे, प्रसार माध्यमे आणि समाज, अथर्व पब्लीकेशन, जळगाव प्रथम आवृत्ती २०१५
- Uma Narula (1995) Development communication - Theory and Practice, Har Anand Publication
- Rogers Everett M (2000) Communication and Development- Critical Perspective, Sage, New Delhi
- Murthy, D.V.R (2001) Development Journalism, What Next? Kanishka Publication
- Sainath, P.(1996).Everybody loves a good drought: stories from India's poorest districts, Penguin Books, Delhi

Theory	Practical	Total
60	40	100

Course Objectives (CO)

- To introduce the basics of Digital Media and its characteristics.
- To explain the internet as a Medium and its practices
- To introduce student to the Digital Audiences and its types
- To describe about Digital Media Design and its techniques
- To build understanding of social media and AI, its evolution and use in the field of communication
- To introduce learners to the social media and AI landscape

विभाग अ : डिजिटल मीडिया : उदय आणि विकास

- डिजिटल मीडियाचा उदय आणि विकास, उत्क्रांती, • जन माध्यमात समावेश, नवे प्रवाह • डिजिटल मीडियाची वैशिष्ट्ये: डिजिटल तंत्रज्ञान, परस्परसंवादी माध्यम, हायपरटेक्स्ट, व्हर्चुअल, टेलिप्रेझन्स इत्यादी. • डिजिटल मीडियाची विश्वासाहर्ता समजून घेणे, नेट न्यूट्रॅलिटी, मोबाइल क्रांती, डिजिटल साक्षरता, अभिसरण, डिजिटल विभाजन, भाषेतील अडथळे.

विभाग ब : डिजिटल माध्यमांसाठी लेखन

- डिजिटल कथा स्वरूप, मजकूर (कन्टेन्ट) लेखन, संपादन, अहवाल आणि व्यवस्थापन, वेब रिपोर्ट टेम्पलेट, विविध वितरण चॅनेलसाठी सामग्री, 'मल्टीमीडिया आणि संवादात्मकता, हायपरलिंक्ससह लेखन, मजकूर (कन्टेन्ट) व्यवस्थापन आणि सामग्री व्यवस्थापन प्रणाली, स्टोरीबोर्डिंग आणि नियोजन, वेब पेज, ब्लॉग, ई-न्यूजपेपर, ई-मॅगझिन, न्यूज वेबसाईटचे नियोजन आणि डिझायनिंग
- पत्रकारांसाठी डिजिटल साधने (दस्तऐवज क्लाउड, ओव्हरव्ह्यू, टाईमलाइन, वर्डल, इ.)
- डिजिटल तंत्रज्ञानाच्या वापरातील सुरक्षा समस्या सायबर गुन्हे, मालवेअर, फिशिंग आणि ओळख चोरी.

विभाग क : समाज माध्यम(सोशल मिडिया) आणि मोबाईल जर्नालिझम (मोजो)

- सोशल मीडिया समजून घेणे: सोशल मीडियाची भूमिका, व्याप्ती आणि उत्क्रांती, सोशल मिडिया प्लॅटफॉर्म, फॉर्म आणि स्वरूप: विविध प्लॅटफॉर्मची परस्परसंवादी वैशिष्ट्ये: फेसबुक, एक्स (X), Instagram, LinkedIn, YouTube, इ. ,मल्टी मीडिया फॉर्मॅट्स, दीर्घ स्वरूपाची सामग्री: ब्लॉग, पॉडकास्ट, ब्लॉग, चित्रपट, लघु स्वरूपातील आशय, लघुपट, मीम्स इ, नैतिक आणि कायदेशीर फ्रेमवर्क, सोशल मीडियासाठी आशय तयार करणे आणि व्यवस्थापन करणे,
- मोबाईल पत्रकारिता; मोबाईल पत्रकारिता म्हणजे काय, मोजोचे फायदे, स्मार्टफोनची शक्यता आणि मर्यादा, सीमांवर मात, मोजोसाठी आवश्यकता: मोजो किट आणि सॉफ्टवेअर, मोबाईल स्टोरी फॉर्मॅट: स्टोरीलाइन / स्टोरीबोर्ड सिफन्स, मोबाईल फोनद्वारे चित्रीकरण: शॉट आणि कोन, फ्रेम आणि रचना आणि स्थान, प्रकाशयोजना, आवाज, मोबाईल फोन एडिटिंग आणि त्याचे ॲप्स ,मोबाईल जर्नालिझममधील नैतिकता आणि सर्वोत्तम पद्धतींची उदाहरणे

विभाग ड : कृत्रिम बुद्धिमत्ता आणि डेटा (विदा)पत्रकारिता

- कृत्रिम बुद्धिमत्तेची व्याप्ती: व्याख्या, उद्दिष्टे आणि अनुप्रयोग - वापर करण्याची प्रणाली, विविध प्रकारच्या AI-आधारित प्रणाली, AI साधने, मीडिया आणि इतर क्षेत्रांमध्ये AI चे ॲप्लिकेशन्स: एआय इन कंट्रोलिंग बायस - एआय इन सोशल मीडिया

- ऑटोमेटेड जर्नालिझममध्ये एआय, AI ऑटोमेशन/उत्पादन, वितरण आणि बातम्यांचा वापर वाढवणे, मीडिया ग्राहकांसाठी AI चे परिणाम; भविष्यातील माध्यमांसाठी AI चे परिणाम. कृत्रिम बुद्धिमत्तेचे भविष्य, आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स आणि न्यूज मीडियाचा बदलता चेहरा, व्हिडीओ/न्यूज गॅदरिंगमध्ये ड्रोनचा वापर, चुकीची माहिती आणि दिशाभूल करणारी माहिती (Misinformation and Disinformation),

- डेटा पत्रकारिता: संकल्पना, कार्यक्षेत्र आणि प्रासंगिकता, डेटा बदल: स्रोत आणि डेटाचे प्रकार, ओपन डेटा सेट, डेटा क्लीनिंग आणि डेटा मर्यादा आणि नैतिक समस्या, डेटा विश्लेषण: डेटा विश्लेषणाच्या पद्धती, डेटामधील वारंवारीता आणि त्याचा अर्थ, डेटा स्टोरीज सादर करणे: डेटा व्हिज्युअलायझिंग, इन्फोग्राफिक्स आणि डेटा स्टोरीजमध्ये परस्पर संवादीता डेटा स्टोरीज मधील मानवी पैलू.

कार्यशाळा :

- जनरेटिव्ह एआय टूल्सवर कार्यशाळा

विभाग- इ : प्रात्यक्षिक (गुण ४०)

- ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म साठी सामग्री तयार करणे आणि डिझाइन करणे - , ब्लॉग, वेब डिझाइन विकसित करणे
- वेब पेज डिझायनिंग(सामूहिक कार्य)
- ई-जर्नलचा विकास (सामूहिक कार्य)
- तथ्य तपासणी/ऑनलाइन पडताळणीशी (fact checking/ online verification) संबंधित असाइनमेंट
- डेटा पत्रकारितेच्या अनुषंगाने एक वृत्त कथा तयार करणे

Course Learning Outcomes (CLO)

After successful completion of this course, learners will be able to:

- Students will be able to describe the fundamental concepts and characteristics of digital media, demonstrating an understanding of its various forms and functions.
- Understanding of social media and AI, its evolution and use in the field of communication
- learners introduce to the social media and AI landscape
- Students acquire skill and knowledge on the principles and techniques of artificial intelligence systems and their practical applications.
- Students will be able to explain how the internet functions as a medium, including its key practices , challenges and opportunities.
- Students will be able to identify different types of digital audiences and analyze their characteristics and behaviors.
- Students will be able to outline fundamental principles of digital media design and apply various design techniques to create effective digital media content.

Suggested Readings

- आपटे मोहन, इंटरनेट माहितीचा कल्पवृक्ष, राजहंस प्रकाशन, पुणे 1999
- योगेश बोराले, सोशल मीडिया, अथर्व प्रकाशन, जळगाव
- डॉ. शिवाजी जाधव, डिजिटल जर्नालिझम, ब्लूरोज पब्लिशर, न्यू दिल्ली
- विश्वनाथ गरुड, डिजिटल बातम्या आणि एस.ई.ओ. -गमभन प्रकाशन, पुणे.
- विश्वनाथ गरुड, डिजिटल पत्रकारिता, गमभन प्रकाशन, पुणे
- Adornato, A. (2017). Mobile & Social Media Journalism: A practical guide. CQ Press.
- Burum, I., & Quinn, S. (2015). MOJO: The mobile journalism handbook: How to make broadcast videos with an iPhone or iPad. Routledge.

- Dancyger, K. (2018). The technique of film and video editing: history, theory, and practice. Routledge.
- Quinn, S. (2011). MoJo-Mobile Journalism in the Asian region. KAS.
- Ward, M. (2013). Journalism online. Routledge.
- Yadav, Anubhuti. (2022). New Media Journalism: Emerging Media and New Practices in Journalism, Sterling.

मराठी पत्रकारिता (पदव्युत्तर पदविका)

(P. G. Diploma in Marathi Journalism)

सुधारित अभ्यासक्रम (Revised Syllabus)

Syllabus as per NEP-2020

Academic Session - 2025-26

Syllabus Committee

Sr. No	Name of Commette Member	University / Institute
1	Dr. Rajesh Singh Kushawaha (Regional Director and course Director)	Indian Institute Of Mass Communication (Deemed to be University) , WRC, Amravati (Maharashtra)
2	Dr. Suhas Pathak (Professor)	School of Media Studies, Swami Ramanand Tirth Marathavada University, Nanded
3	Dr. Rajesh Lehakpure (Associate Professor)	Department of Mass Communication, Mahatma Gandhi Antar Rashtirya Hindi Vishvavidyalay Wardha
4	Dr. Vinod Nitale (Assistant Porfessor)	Indian Institute Of Mass Communication (Deemed to be University), WRC, Amravati (Maharashtra)
